

Україна у фокусі

24 – 30 грудня

2012 року

ЗМІСТ

I. Огляд політичних подій за тиждень.....	3
II. Аналітична довідка.....	5
Підсумки 2012 року.....	5
<i>Політичні інституції та демократичний процес.....</i>	<i>5</i>
<i>Законодавство.....</i>	<i>6</i>
<i>Свобода слова.....</i>	<i>7</i>
<i>Права людини.....</i>	<i>8</i>
<i>Міжнародна політика.....</i>	<i>11</i>

I. Огляд політичних подій за тиждень

24
грудня

Чернігівський районний суд розглянув клопотання про дострокове звільнення Юрія Луценка з-під варту за станом здоров'я і цього ж дня відмовив у звільненні засудженого.

Адвокати экс-міністра стверджували, що за час перебування під вартою Луценко набув багато важких хвороб, лікувати які можна лише у стаціонарі. Про необхідність полишити колонію за станом здоров'я просив і сам Луценко. Засідання проходило у Менській виправній колонії.

Президент України Віктор Янукович сформував новий Кабінет Міністрів.

Першим віце-прем'єром призначено колишнього голову Нацбанку Сергія Арбузова, віце-прем'єрами – колишнього міністра енергетики та вугільної промисловості Юрія Бойка та колишнього голову Дніпропетровської облдержадміністрації Олександра Вілкула, колишній міністр закордонних справ Костянтин Грищенко.

Найбільш неочікуваним було призначення на посаду нового міністра соціальної політики лідера партії «Україна вперед» Наталії Королевської, яка під час виборчої кампанії позиціонувала себе як опонент влади і закликала до імпічменту президента.

Міністром оборони став Павло Лебедев, МЗС – Леонід Кожара. Свої крісла зберегли одіозний міністр освіти Дмитро Табачник, керівник МЗС Віталій Захарченко, міністр охорони здоров'я Раїса Богатирьова, керівник Мін'юсту Олександр Лавринович та міністр аграрної політики Микола Присяжнюк.

Нові міністри – випадкові люди, які здобули свої посади завдяки дружнім стосункам з президентом та його оточенням. Таку характеристику новому Кабміну дали опозиціонери.

25
грудня

На останньому в цьому році засіданні Верховної Ради депутати поділили парламентські комітети, яких відтепер стало більше – замість 25-ти 27-м. Комітети розділили майже порівну – провладним силам віддано 16 комітетів, а опозиції – 13. Окремо комітет з національної безпеки і оборони очолив позафракційний Володимир Литвин. Наступне засідання парламенту депутати призначили на 10 січня 2013 року і пішли на канікули.

26
грудня

Заяву про злочин на посадовців Генпрокуратури – слідчого Сергія Войченка та заступника Генпрокурора Рената Кузьміна, – які два роки тому ухвалили рішення про арешт экс-міністра, підписав Юрій Луценко. Підставою звернення до правоохоронних органів стало рішення Європейського суду з прав людини, який постановив, що арешт Луценка був незаконним.

27
грудня

Юлія Тимошенко звернулася до міністра юстиції США, який є водночас і Генпрокурором, із офіційною заявою про перевірку фінансування американської фірми «Скадден», яка на замовлення українського уряду підготувала звіт і дійшла висновку, що у кримінальній справі проти Юлією Тимошенко немає політичної складової. Колишній прем'єр-міністр України просить міністерство юстиції США оцінити дії юристів американської компанії на предмет можливої корупції, а також дати їм правову оцінку.

Прем'єр-міністр Микола Азаров в інтерв'ю українським телеканалам дав зрозуміти, що його наступником найімовірніше буде перший віце-прем'єр-міністр Сергій Арбузов. Водночас Азаров зазначив, що шкодує про відмову колишнього віце-прем'єра Сергія Тігіпка від роботи в новому уряді.

Якби президентські вибори в Україні відбулися б достроково, то у другому турі переміг би єдиний опозиційний депутат. Так директор Фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва Ірина Бекешкіна прокоментувала дані загальнонаціонального соціопитування, проведеного разом із Центром Разумкова з 21 по 24 грудня 2012 року. Так, за даними соціопитування, у другий тур вийшли б Віктор Янукович – 22,9% та Юлія Тимошенко – 13,1% або Віталій Кличко – 11,7%. У разі, якщо Тимошенко не візьме участі у виборах, то до другого туру потрапили б Янукович (22,7%) та Яценюк (14,0%) або Кличко (13,1%).

28
грудня

Екс-міністр Юрій Луценко погодився на операцію з видалення поліпа в кишечнику. Операцію йому проведуть у перших числах січня 2013 року в київській приватній клініці. Лікування екс-міністр проводитиме за свій рахунок. Про це повідомила речник «Народної самооборони» Лариса Сарган.

II. Аналітична довідка

ПІДСУМКИ 2012 РОКУ

Політичні інституції та демократичний процес

Українське внутрішньополітичне життя 2012 року, як і очіувалося, було визначено насамперед парламентськими виборами, які відбулися в жовтні цього року. Підготовка до них основних гравців загострила розлам політичного поля по лінії «влада–опозиція», який і визначав логіку політичного розвитку країни протягом року.

Діяльність пропрезидентських сил, зокрема правлячої Партії регіонів, визначалася бажанням будь-що здобути більшість у новому парламенті, для чого в хід було пущено цілу низку заходів різного характеру. З одного боку, користуючись владним ресурсом, Віктор Януковича і Партія регіонів широко застосовувала популістські методи заради збільшення підтримки населення: найяскравішими прикладами цього стали так звані соціальні ініціативи президента з компенсації виплат вкладникам Ощадбанку та закон «Про засади державної мовної політики», які були спрямовано на збільшення електоральних балів партії влади. З іншого боку, до й під час виборчої кампанії влада вдалася до використання нечесних методів конкуренції з опозиційними силами, передусім застосування адміністративного ресурсу, контролю над засобами масової інформації, підкупу виборців і тиску на окремих опозиційних кандидатів. Звуження

політичної конкуренції було доповнено недопуском до виборів двох лідерів опозиційних сил Юлії Тимошенко і Юрія Луценка, які відбували тюремне ув'язнення. Вкупі з грубими фальсифікаціями результатів народного волевиявлення у низці мажоритарних округів це призвело до того, що парламентські вибори 2012 року стали кроком назад у демократичному розвитку України й були розкритиковані міжнародними спостерігачькими місіями.

Діяльність опозиційних сил протягом року, що минає, також була зумовлена наближенням парламентських перегонів. Утративши двох своїх лідерів, вони були змушені шукати шляхи консолідації власних зусиль для боротьби з правлячою Партією регіонів. Їх взаємодія протягом виборчої кампанії лишила двояке враження. З одного боку, двом найбільшим на той час опозиційним партіям – «Батьківщині» та «Фронту змін» – вдалося об'єднатися в одну політичну силу та домовитися про виставлення єдиних кандидатів у всі мажоритарні округи зі своїми колегами зі «Свободи». Співпраця з третім гравцем опозиційного поля «УДАРом», втім, була далекою від ідеальної: узгодження кандидатів-мажоритарників відбулося лише в невеликій кількості округів, а передвиборна взаємодія у кращому

разі нагадувала вимушене перемир'я. Важко назвати успіхом і діяльність опозиційних сил у відстоюванні результатів виборів в сфальсифікованих округах, у багатьох із яких було реалізовано сценарій влади, зокрема щодо перевиборів у п'яти з них. Помітним успіхом опозиції, втім, стали результати голосування виборців Києва, які продемонстрували стійкість до різноманітних форм підкупу провладних кандидатів і віддали перемогу опозиційним кандидатам у всіх столичних округах.

Законодавство

Законодавчий процес протягом 2012 року знову перебував під майже тотальним контролем президента і його оточення, які завдяки парламентській більшості приводили в дію вигідні їм нормативні акти. При цьому вплив опозиції та громадянського суспільства на цей процес зводився до мінімуму, а потенційні негативні наслідки такої законотворчості зазвичай ігнорувалися.

Найбільш одіозним прикладом цього став закон «Про засади державної мовної політики», ухвалений з грубими порушеннями законодавства і без урахування зауважень опозиції та громадських організацій. Закон суперечив Конституції, погіршив статус української мови як єдиної державної та заклав підвалини для загострення суспільного протистояння на мовному ґрунті, однак і досі – попри неодноразові обіцянки Президента – не був жодним чином змінений. Іншими прикладами суспільно небезпечних документів, ухвалених подібним чином, стали закон «Про

Кінець року був позначений початком роботи нового парламенту і лишив по собі дуже суперечливу картину: з одного боку, опозиція, що знову лишилася в меншості, засвідчила готовність жорстко реагувати на порушення регламенту з боку провладної більшості, однак не змогла довести цю готовність до логічного кінця. Партія регіонів, натомість, поки не продемонструвала бажання відмовлятися від своїх нечесних методів парламентської роботи – ігнорування регламенту й голосування за сусідів.

всеукраїнський референдум», який поставив цей механізм народного волевиявлення під контроль президентської вертикалі та дозволив усунути Верховну Раду навіть від зміни Конституції, та закон «Про єдиний державний демографічний реєстр», що передбачає створення тотальної бази даних про всіх громадян України і передає право виконувати багатомільйонні замовлення з виготовлення документів приватній структурі «ЄДАПС», пов'язаний із депутатом від Партії регіонів Василем Грицаком. Продовженням корупційної практики стало виведення з-під дії тендерного законодавства закупівель державних підприємств.

Неоднозначну оцінку отримав розрекламований як панацея від усіх проблем судової і правоохоронної систем Кримінальний процесуальний кодекс, різні положення якого водночас покращують і погіршують положення сторони захисту – справжній ефект від нього стане очевидним після його належної імплементації. Єдиною, безперечно,

позитивною помітною законодавчою ініціативою року стало ухвалення закону «Про громадські об'єднання», який значно спростив життя організаціям недержавного сектору і став можливим багато в чому саме завдяки їх активній позиції. Поза тим,

цілі галузі державної політики – зокрема гуманітарного напрямку – протягом 2012 року лишилися без уваги законодавців, що засвідчило украй низьку ефективність роботи парламенту.

Свобода слова

Сфера свободи слова в 2012 році зазнала подальшого погіршення, що, знову ж таки, стало прямим наслідком використання ЗМІ політичними силами і кандидатами як засобу ведення передвиборчої кампанії. Протягом майже усього року переважна більшість загальнонаціональних телеканалів, радіостанцій і газет демонструвала неприховану лояльність до влади, часто виступаючи рупором Партії регіонів чи окремих кандидатів. Зниженню якості журналістики сприяло також засилля політичної «джинси» – прихованої реклами – під час передвиборчої кампанії, якою не гребували й опозиційні партії та кандидати. Ситуація додатково погіршилася масштабним наступом на незалежний канал «ТВі», який почали масово відключати під тиском Національної ради з питань телебачення й радіомовлення. У підсумку протягом виборчої кампанії доступ громадян до неупередженої, збалансованої й різносторонньої інформації було штучно обмежено.

Загалом невтішну картину дещо порушила згода низки загальнонаціональних каналів на проведення зовнішнього моніторингу власного контенту у межах проекту

«Відкриті новини заради чесних виборів». Попри те, що моніторинг засвідчив серйозні порушення принципу об'єктивності у висвітленні новин усіма телеканалами, він у той же час призвів до деякого покращення якості журналістики протягом часу його проведення, зокрема з боку неприховано провладного каналу «Інтер». Вплив цього моніторингу можна відстежити й у тому, що вже після виборів було створено громадську наглядову раду «Інтеру», учасники якої мають здійснювати незалежний моніторинг його контенту. Відкритим, утім, лишається питання з приводу справжньої мети цієї ініціативи: чи вона справді свідчить про бажання каналу покращити стандарти власної журналістики, чи радше є спробою його власника Валерія Хорошковського, який останнім часом намагається дистанціюватися від чинної влади, використати громадськість у своїх політичних цілях. У будь-якому разі ці події засвідчили потенціал співпраці журналістського й громадського середовищ у напрямі покращення якості ЗМІ.

Права людини

Жодних помітних зрушень у кращий бік не відбулося в царині прав людини: практично всі тенденції, закладені протягом минулих двох років, знайшли своє логічне продовження в 2012 році. Продовження реалізації положень Податкового кодексу призводило до згортання свободи підприємництва та обмеження конкуренції. Пенсійна реформа призвела до зменшення пенсійних виплат і водночас не зменшила, а навіть збільшила дефіцит Пенсійного фонду. Впровадження так званої медичної реформи, яка поки зводиться до ліквідації медичних закладів і примусового перепрофілювання спеціалістів на лікарів загальної практики, погіршила становище і пацієнтів, і лікарів. У той же час зовсім нереформованими лишилися найбільш шкідливі для прав людини системи: судова, правоохоронна і пенітенціарна.

Не було помітно жодних сигналів з приводу зміни ситуації з правами

людини і на найвищому політичному рівні. Юлія Тимошенко й надалі лишилася в тюрмі, попри неодноразові заклики звільнити її з боку країн ЄС, США і міжнародних організацій, а Юрія Луценка було зрештою засуджено до 4 років ув'язнення. При цьому украй загрозливою виглядала активність Генеральної прокуратури, представники й надалі наполягали на законності засудження Тимошенко й погрожували висунути проти неї нові звинувачення. По суті нічого не змінило й призначення нового омбудсмена – нова Уповноважена з прав людини Валерія Лутковська поки що не демонструє жодного бажання йти врозріз із політикою Партії регіонів. У цілому 2012 рік знову підтвердив, що для Президента і його оточення права людини не належать до пріоритетів державної політики, а є радше перепорою для досягнення власних цілей і завдань.

Прогнози на 2013 рік

Результати політичної життєдіяльності 2012 року можуть дати певне уявлення про тенденції наступного року. Для правлячої команди він може стати роком, коли на поверхню вийде багато внутрішніх протиріч і прихованих конфліктів між основними групами впливу. По-перше, цілком очевидно, що зростатимуть апетити так званої «сім'ї» – найближчого оточення Віктора Януковича і його сина Олександра – яка вже отримала кілька ключових міністерств у новому уряді. Наступним кроком у цьому напрямі, вочевидь, стане призначення

новим прем'єр-міністром Сергія Арбузова – після того, як чинний глава уряду Микола Азаров накопичить на собі максимум негативу. З іншого боку, може наростати опір конкуруючих груп – передусім людей Дмитра Фірташа, які в новому уряді вже не мають жодного міністерства, однак прагнутимуть зберегти свій вплив на політичні процеси в країні. Окремо стоїть питання Валерія Хорошковського, якого також вважають приналежним до цієї групи, однак який останнім часом намагається вести самостійну гру. Наступного року він, вочевидь,

намагатиметься використати свої медіа-ресурси, в тому числі «Інтер», заради відбілювання свого іміджу як всередині країни, так і поза її межами.

Зважаючи на невтішні перспективи економічного розвитку, відсутність реформаторського потенціалу в уряді та стагнацію в стосунках із Міжнародним валютним фондом, наступного року влада, скоріше за все, продовжить збирати на собі незадоволення населення, адже буде не в змозі підвищити рівень життя громадян. З іншого боку, цілком вірогідно, що президентська команда намагатиметься компенсувати соціально-економічні невдачі подальшою концентрацією владних повноважень у своїх руках. Одним із інструментів цього може стати створена цього року Конституційна асамблея, на яку покладено роль легітимації «спущених» з президентської адміністрації законодавчих ініціатив. Навіть якщо в підсумку її діяльності новий Основний Закон так і не буде розроблено, її можуть використати для внесення окремих змін до нього: один із таких законів, який де факто посилює підконтрольність суддів президенту, вже внесено на її розгляд. Не варто відкидати можливості застосування механізму референдуму, який може бути використаний як засіб гарантувати переобрання Віктора Януковича на другий термін. Вірогідність запуску цього сценарію зростатиме з наближенням президентських виборів. У небезпеці можуть опинитися й опозиційні сили: точкові звинувачення представників Генеральної прокуратури в бік «Батьківщини» і її окремих членів наприкінці цього року можуть уже

наступного вилитися у повномасштабне переслідування цієї партії.

Самі ж опозиційні партії наступного року, вочевидь, будуть і надалі шукати відповіді на те, як краще співпрацювати між собою і протидіяти ініціативам влади. Зважаючи на розмитість ідеологічної бази «Батьківщини» й «УДАР», з одного боку, та виразно ідеологічну позицію «Свободи», з іншого, очікувати конструктивну співпрацю цих трьох сил у руслі законотворення буде досить важко. Вочевидь, єдиним полем для їх ефективної кооперації й надалі лишатиметься боротьба зі свавіллям правлячої команди. Очевидно, що робота опозиції в новому парламенті буде куди активнішою і носитиме більш силовий характер. Так само виросте й конфліктність Верховної Ради, в якій співіснують партії й політики з радикально відмінними поглядами.

Усе це зробить парламент більш непередбачуваним, хоча здатність опозиційних сил зламати налагоджений «конвеєр» прийняття рішень у ньому поки викликає багато сумнівів. В умовах відсутності власної більшості саме контроль за дотриманням провладними партіями норм регламенту й принципів особистого голосування може стати головним парламентським завданням опозиції на наступний рік. При цьому кожна з опозиційних партій намагатиметься досягти і суто своїх цілей: «Батьківщина» – впоратися з внутрішньопартійними негараздами та запобігти розколу, «УДАР» – втримати депутатів власної фракції та розробити зрозумілу програму дій, «Свобода» – пристосуватися до

парламентських процедур та зробити власну риторику й ідеологію більш поміркованою. Від успішної реалізації

цих задач залежатиме й ступінь готовності цих партій до майбутньої президентської кампанії.

Висновки

Таким чином, 2012 рік став по суті продовженням тенденцій, закладених протягом 2010-2011 років, які найбільш яскраво проявили себе під час виборів до парламенту. Правляча партія застосувала весь арсенал нечесних засобів для перемоги на парламентських виборах, унаслідок чого міжнародні спостерігачі визнали їх кроком назад, у той час як опозиція переважно захищалася й намагалася відшукати оптимальні шляхи співпраці. Законотворчість протягом цього року характеризували постійні порушення законів і Конституції, ігнорування думки громадськості та, за рідкісними винятками, спрямованість виключно на задоволення інтересів Президента і його оточення. Ситуація зі свободою слова продовжувала погіршуватися, зокрема внаслідок згубного впливу передвиборчої кампанії, хоч активність громадських організацій у цій сфері засвідчила потенціал до взаємовигідної співпраці журналістів із представниками недержавного сектору. Права людини, як і раніше, не були пріоритетом для чинної влади, у результаті чого розрізнені кроки у цій царині призводили лише до погіршення загального стану справ.

2013 рік може стати періодом своєрідного політичного затишшя, протягом якого влада намагатиметься втримати економічну ситуацію від колапсу та займатиметься подальшим закручуванням гайок, а опозиція спробує використати новий склад парламенту для повернення впливу на політичний процес у країні. Водночас боротьба за вплив усередині президентського оточення, протистояння влади й опозиції у стінах парламенту, а також імовірні економічні потрясіння можуть спричинити несподівані повороти політичної траєкторії України протягом наступного року.

Міжнародна політика

КУДИ ЙДЕМО?

У сфері зовнішньої політики головною темою 2012 р. цілком доцільно називати тему європейської (не) інтеграції України. Відносини України з ЄС були найбільш динамічною та подієвою складовою української зовнішньої політики. Загальна лінія розколу і стратегічного вибору, принаймні де-факто, і надалі лежить у площині Захід – Схід. Тож які основні результати відносин України з ЄС? Які проблеми виникли у цій сфері протягом 2012 р.? Які прогнози щодо розгортання двосторонніх відносин у 2013 з огляду на підсумки 2012 року? А також яким є реальний та потенційний вплив східного вектору - Митного союзу – на відносини України з Європейським союзом.

Україна - ЄС: втрачено більше, ніж досягнуто

2012 рік в аналітичному середовищі вже охрестили роком втрачених для України можливостей, причому втрачених, передовсім, з вини самої України. Євроінтеграція України перебуває у глибокому кризовому стані, стагнації, що стало прямим наслідком внутрішніх недемократичних процесів в українському суспільстві. Для очільників як ЄС в цілому, так і окремих високопосадовців країн-членів ЄС, факт політичних переслідувань в Україні є доконаним. Політичний характер справ проти Юлії Тимошенко та Юрія Луценка та відсутності намірів у української влади ліквідувати принаймні ці випадки вибіркового правосуддя може бути підтверджений для європейських політиків дуже простими фактами: відсутністю належної реакції на висновки Європейського Суду з прав людини щодо арешту Юрія Луценка та подальшим відкриття нових кримінальних справ проти вже ув'язненої Юлії Тимошенко.

В результаті Україна має **цілий «доробок»** в сфері євроінтеграції за 2012 р.:

- Підписання Угоди про асоціацію з ЄС так і не відбулося після парафування тексту. Більше того - розгортання євроінтеграції та перспектива (а не плани!!) підписати Угоду поставлено Європейським союзом у пряму залежність від ситуації з демократією.

- Відмова ЄС проводити традиційний щорічний саміт Україна – ЄС у 2012 р. Хоча пізніше було призначено саміт на 25 лютого 2013 року, але його не проведення у запланований час (грудень 2012 р.) є не просто символічним, але змістовним фактором, який свідчить: на грудень 2012 р., після критичних оцінок міжнародних спостерігачів щодо проведення парламентських виборів в Україні, у ЄС ще не було сформульовано чіткої позиції щодо подальших відносин з Україною. І тільки після визначення чітких вимог до української сторони, Резолюції Європейського парламенту та висновку Ради міністрів закордонних справ, позиція європейської сторони

була сформульована, і було призначено дату саміту.

- Загальним негативним результатом політики української влади в сфері євроінтеграції та найкращим доказом відсутності реальних кроків в бік ЄС є те, що у 2012 р. Україна втратила статус форварда ініціативи «Східне партнерство». У 2010 р. на старті цієї програми Україна була беззаперечним лідером в регіоні, країною, для якої сама ініціатива «Східне партнерство», здавалася такою, що не відповідає більш глибокому вже на той час рівню співпраці України з ЄС. У 2012 р. дослідження, зокрема, «Індекс європейської інтеграції країн Східного партнерства» підтвердили, що вже на червень 2012 р. Україна показала негативну динаміку за показниками ринкової економіки та демократії, а також відставання від Грузії та Молдови з точки зору запровадження всередині країни європейських стандартів в різних секторах. На сьогодні саме Молдову вважають країною в системі Східного партнерства, яка показує найкращі результати імплементації європейських норм і стандартів, секторального реформування та має високі шанси підписати Угоду про асоціацію з ЄС вже у 2013 році.

Європейська інтеграція України: хто більше зацікавлений?

Відповідь на це питання впливає з історії відносин Україна – ЄС у 2012 р.: видається, що найбільше зацікавленими в євроінтеграції

України є, по-перше, сам Європейський союз, а по-друге, українське громадянське суспільство. Українська влада через політику невиконання взятих на себе зобов'язань або ілюзорний характер виконання деяких адаптаційних процедур (як то запровадження законодавства про біометричні паспорти), а також згортання демократії не може вважатися ані зацікавленою в інтеграції України в ЄС, ані локомотивом цього процесу. Позитивним для українського суспільства на тлі загальної кризи відносин України з ЄС є те, що сам Європейський союз поки що не втрачає інтересу до поглиблення відносин з Україною, підписання напрацьованої угоди про асоціацію та згортання надбань у сфері двостороннього зближення. Свідченням цього є не відмова ЄС від перспектив інтеграції України, а формулювання у 2012 р. двічі низки вимог, що оприлюднювалися на офіційному рівні ЄС, як вимоги до України, без виконання яких подальший прогрес у відносинах не буде можливим.

Перша «серія» таких вимог до України була сформульована в середині 2012 р., до початку в Україні виборчої кампанії, а друга – вже після виборів. Зокрема, Штефан Фюле, Європейський комісар з питань зовнішньої політики та Європейської політики сусідства озвучив, що Україна має провести прозорі та демократичні парламентські вибори (1), ліквідувати проблему вибіркового правосуддя (2) та проводити реформи, визначені зобов'язаннями України перед ЄС. Так, вибори до Верховної Ради мали стати своєрідним іспитом України на

демократію та відданість європейській перспективі.

Висновок міжнародних спостерігачів від ОБСЄ, ПАРЕ, Парламентської асамблеї НАТО та Європейського Парламенту про невідповідність виборчої кампанії, виборчого та післявиборчого процесів головним міжнародним стандартам, про те, що ці українські вибори є кроком назад порівняно з проведенням виборів Президента у 2010 р., став основою для збільшення прірви між Україною, а точніше українською владою, і ЄС.

Але навіть у цих умовах, після повного невиконання Україною умов продовження руху до Угоди про асоціацію, ЄС обирає не відмову від цієї перспективи, а формулювання нового ряду більш чітких вимог, які мають обов'язковий характер, і без чого підписання Угоди не

відбудеться. Зокрема, ці умови такі: (1) демократичне оновлення виборчого законодавства як основи для чесних виборів у майбутньому, вільні і прозорі перевибори у п'яти округах; (2) ліквідація проблеми вибіркового правосуддя; (3) глибока реформа системи судочинства; (4) виконання вже закріплених за Україною зобов'язань у різних секторах.

Це є свідченням того, що ЄС і надалі більш ніж зацікавлений у європейській інтеграції України, аніж нинішнє керівництво України, яке регулярно ігнорує зобов'язання в рамках інтеграції. В цій ситуації єдиним надійним партнером ЄС всередині самої України є та має бути проєвропейська частина українського громадянського суспільства.

Прогноз

Перспективи чи нові проблеми?

Щодо прогнозів у сфері відносин з ЄС на 2013 рік, то варто зазначити кілька аспектів та факторів, які матимуть вплив на долю української інтеграції в Об'єднану Європу.

По-перше, саміт Україна – ЄС 25 лютого 2013 р. стане платформою для чіткого та офіційного закріплення основних принципів двосторонніх відносин у 2013 р., але можна спрогнозувати, що цей саміт являтиме собою значну проблему для української влади, адже ЄС, скоріше за все, займатиме більш ультимативну, ніж будь-коли позицію щодо України. Українській стороні доведеться готуватися до конкретних відповідей на «незручні», але прямі запитання про досягнуті результати, вибір зовнішньополітичного вектору та фактор Митного союзу. До лютого в ЄС можуть розробити більш чіткі та, головне, вимірювані критерії доцільності або недоцільності підписання Угоди про асоціацію з Україною.

По-друге, склад нового українського уряду дає підстави для невтішних для євроінтеграції прогнозів. Жодної відповідальної за євроінтеграцію посади – офіційний стратегічний вибір – в новому уряді не передбачено. Більше того, експерти називають негативним сигналом те, що до уряду не увійшли яскраві прихильники євроінтеграції – це свідчить про реальну «пріоритетність» даного напрямку для новоствореного уряду.

По-третє, важливо усвідомлювати, що якщо Угода про асоціацію не буде підписана навіть у 2013, це вікно можливостей, скоріше за все, таки закрийється для

України. Всередині самого ЄС умови для підписання Угоди з Україною будуть більш ніж сприятливими: з 1 липня 2013 р. головувати в Раді ЄС буде Литва, яка вже сьогодні офіційно заявляє у пріоритетах свого майбутнього головування, що буде приділяти Україні особливу увагу.

Насправді **основний прогноз** двосторонніх відносин може бути сформульований достатньо просто: Угоду про асоціацію підписати у 2013 році на Вільнюському саміті країн Східного партнерства (або й раніше, як зазначено у Резолюції Європейського Парламенту від 13 грудня 2012) більш ніж реально, **ЄС офіційно підтверджує свої зобов'язання** щодо прогресу у відносинах з Україною – справа тільки в кроках з боку України, а точніше – української влади, якій треба показати відкритий діалог, ініціювати розробку нових реформ (передовсім виборчої та судової) та не робити кроків в бік приєднання до Митного союзу.

Фактор Митного союзу: вплив на євроінтеграцію України

Питання Митного союзу стало особливо гострою проблемою для України та її відносин з ЄС у 2012 р. З усіх інших факторів і векторів зі сфери зовнішніх відносин України саме Митний союз став найбільш впливовим та актуальним щодо євроінтеграційних перспектив України. Тож на сьогодні можна сказати, що не Україна опинилася між Митним союзом як перспективою, з одного боку, та ЄС, з іншого, а Митний союз опинився між Україною та ЄС.

Україна між ЄС та Митним союзом чи Митний союз між Україною та ЄС?

На сьогодні формула виглядає як Митний союз між Україною та ЄС. І це не тільки не випадково, але і закономірно. Активний тиск з боку РФ на предмет приєднання України до Митного союзу є прямим наслідком погіршення відносин України з Європейським союзом. Прірва, що збільшується між Україною та ЄС, не просто віддаляє європейську перспективу від України, але і робить Україну більш слабким гравцем у геополітичному середовищі, гравцем невизначеним зі своїми пріоритетами, гравцем все менш надійним для

західних демократій. Це є «зеленим світлом» для активізації наступу з боку Росії з пропозицією нібито більш вигідного варіанту за європейський: економічні вигоди вже зараз, в той час як ЄС, мовляв, і надалі є тільки далекою примарною перспективою. Але така позиція РФ і є можливою тільки завдяки тому, що українська влада робить все, аби у ЄС було дедалі більше претензій до України, і все менше аргументів на користь неухильного зближення.

Митний союз або ЄС – одночасне членство неможливе

Риторика української влади, зокрема, Президента Віктора Януковича та прем'єр-міністра Миколи Азарова про можливість приєднання до окремих договорів Митного союзу вражає своєю непрофесійністю як європейських політиків, так і експертне середовище. Але ця риторика і не розрахована на ці аудиторії – вона адресована передовсім електорату Партії регіонів та Комуністичної партії України, пересічним українцем, які не володіють інформацією про те, що приєднання до окремих положень чи договорів Митного союзу є з

юридичної точки зору неможливим. Про несумісність двосторонньої інтеграції офіційно заявила Європейська Комісія, вітчизняні експерти, але це не впливає на повідомлення, що транслює суспільству українська влада. Це ще одне свідчення того, наскільки усталена в українській політиці практика відвертої дезінформації населення, відсутності політичної відповідальності та ігнорування політиками не тільки думки

громадськості, але і власних передвиборних програм. Так, у виборчій програмі тоді кандидата в Президенти Віктора Януковича у 2010 році європейська інтеграція значилася головним зовнішньополітичним вибором України, а на сьогодні навіть у Донбасі та Криму, де зосереджено основний електорат Партії регіонів, молодь активно підтримує євроінтеграцію (51% молодих людей на Сході – за вступ України до ЄС).

Прогноз

Митний союз та Україна: кома, але не крапка

Скасування зустрічі Володимира Путіна та Віктора Януковича свідчить про те, що згоди щодо Митного союзу все-таки поки немає. А враховуючи те, що це Росія диктує Україні умови, позитивом є те, що принаймні поки що приєднання до Митного союзу не вирішене для української влади. Можна передбачити, що наразі настало затишшя з цього питання у відносинах між Україною та Митним союзом, і воно триватиме щонайменше до проведення саміту Україна – ЄС у лютому 2013 р. Після саміту більш зрозумілими будуть перспективи відносин з Європейським союзом, а відтак – і позиція РФ, яка або продовжить політику тиску на українське керівництво, або шукатиме новий формат відносин. В будь-якому разі, як вже вказувалося вище, ситуація з Митним союзом є прямо залежною від того, наскільки близько або далеко Україна знаходиться щодо ЄС. Тому саміт Україна – ЄС імовірно стане водорозділом в історії сучасної зовнішньої політики України і змусить Україну таки зробити свій вибір вже не на папері, а не на словах.

«Україна у фокусі» – щотижневий інформаційно-аналітичний бюлетень Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва (<http://dif.org.ua>).

Аналітики фонду «ДІ»:

Ірина Бекешкіна

Марія Золкіна

Юлія Ільчук

Олексій Сидорчук

Головний редактор випуску: Ірина Філіпчук